

LIDERII AUTORITARI DIN MILENIUL TREI

AUTHORITARIAN LEADERS OF THE THIRD MILLENNIUM

Colonel (r.) prof. univ. dr. ing. Eugen SITEANU
(Academy of Romanian Scientists, 3 Ilfov, 050044, Bucharest, Romania)*
*Colonel lect. univ. dr. Mihai-Bogdan ALEXANDRESCU***

Rezumat: Liderii autoritari de la începutul mileniului III doresc să convingă concetățenii că doar ei pot să salveze națiunea. Ei sunt toți aproape la fel și au unele caracteristici comune care îi fac să fie asemănători. Trăsăturile comune ale lor sunt edificatoare și sunt în număr de patru: crearea cultului personalității; disprețul față de statul de drept; populismul - dorința de a reprezenta poporul împotriva elitelor; promovarea unei politici impulsionate de teamă și naționalism.

Cuvinte cheie: lideri autoritari, cultul personalității, statul de drept, populism, teamă, naționalism.

Abstract: The authoritarian leaders of the early 3rd millennium want to convince their fellow citizens that only they can save the nation. They are all almost the same and have some common characteristics that make them similar. Their common features are edifying and are four in number: the creation of the cult of personality; contempt for the rule of law; populism - the desire to represent the people against the elites; promoting a politics driven by fear and nationalism.

Keywords: authoritarian leaders, personality cult, rule of law, populism, fear, nationalism.

Liderii autoritari din mileniul trei nu sunt toți la fel, dar au unele trăsături comune care îi fac să fie similari. Caracteristicile comune ale acestora sunt edificatoare. Ele sunt în număr de patru: 1) dorința și voința de a crea un cult al personalității; 2) afișarea unui dispreț față de statul de drept; 3) populismul, adică dorința de a reprezenta poporul împotriva elitelor; 4) promovarea unei politici impulsionate de teamă și de naționalism¹.

Liderii autoritari doresc să fie considerați ca indispensabili și vor să convingă cetățenii că numai ei pot să salveze națiunea. Așa, de pildă, Donald Trump le-a spus compatrioților săi: „doar eu pot rezolva”. Ceva asemănător le-a spus și Traian Băsescu românilor. Deosebirea dintre liderul autoritar și stat s-a estompat și a făcut ca înlocuirea aceluși lider cu alt cetățean să pară de neconceput, de neimaginat². Acest tip de lideri sunt

* Membru corespondent al Academiei Oamenilor de Știință din România, Secretar Științific al Secției de Științe Militare a Academiei Oamenilor de Știință din România, membru titular al Comitetului Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii (CRIFST) al Academiei Române, email: esiteanu@yahoo.com.

** Universitatea „Spiru Haret”, Facultatea de Științe Juridice și Științe Economice, Brașov, email: alexa2bogdan@gmail.com

¹ Gideon Rachman, „Epoca liderului cu mână de fier”, Editura Polirom, 2023, p. 19.

² *Ibidem*, p. 19.

întâlniți nu numai în autocrații, ci și în democrații. De exemplu, Xi Jinping a reușit să instaureze (restaureze) cultul personalității caracteristic lui Mao Zedong. „Gândirea lui Xi Jinping” este prezentă în Constituția Chinei, ceea ce reprezintă o mare onoare care până atunci era rezervată numai marelui conducător Mao Zedong³. Pentru Xi Jinping mandatele de președinte nu sunt limitate, ci nelimitate.

În SUA, Donald Trump a introdus câteva obiceiuri dictatoriale cu o retorică violentă și cu o intoleranță pentru jurnaliști și judecători - acestea fiind câteva trăsături ale unui lider de mână forte - un stil care era străin democrațiilor occidentale⁴. De fapt, comportarea lui Trump a fost consonantă cu epoca sa întrucât începând cu anii 2000 s-a constatat o ascensiune a liderilor autoritari - ca o caracteristică a politicii globale. În această epocă au ajuns la putere câțiva lideri autoritari la Beijing, Moscova, Ankara, Delhi, Varșovia, Budapesta, Riad, Manila, Brasilia etc. Acești lideri de mână forte sunt, de regulă, conservatori, naționaliști, intoleranți „față de minorități, de opoziție sau de interesele străinilor”⁵. Ei susțin sus și tare că apără cetățenii împotriva elitelor globaliste, iar în străinătate vor să apară ca o întruchipare a națiunilor lor. Cel mai adesea ei promovează cultul personalității și o retorică a violenței. Vladimir Putin a depășit această limită pe 24 februarie 2022 când a dat ordinul de invadare a Ucrainei declanșând un război în Europa pentru prima oară după anul 1945. Așadar, epoca liderului autoritar a început o dată cu luarea puterii de către Putin în anul 2000. Aceasta va fi o caracteristică principală a politicii mondiale în deceniile mileniului trei⁶.

În China și în India au ajuns la putere lideri de mână forte. Astfel, Xi Jinping în China și Narendra, în India, promovează naționalismul, o retorică a violenței (a forței) și o ostilitate extremă față de liberalism. De asemenea, Federația Rusă și Turcia sunt conduse de lideri cu mână de fier aflați la putere de 20 de ani. Atât Vladimir Putin cât și Recep Erdogan nu vor să cedeze puterea, ci vor să fie dictatori pe viață. În Uniunea Europeană sunt lideri de mână forte Viktor Orban în Ungaria și Jaroslaw Kaczynski în Polonia, iar în România a fost timp de zece ani răi Traian Băsescu. În Regatul Unit (UK) a fost Boris Johnson care s-a comportat ca un lider de mână forte prin atitudinea sa arogantă față de lege, de diplomatie și față de opoziția din partidul său. Începând cu anul 2022 Jair Bolsonaro în Brazilia și Andres Manuel Lopez Obrador în Mexic au devenit lideri cu mână de fier care au cochetat cu cultul personalității și cu disprețul față de instituțiile statului. Așadar, stilul liderului cu mână de fier nu se limitează doar la sistemele autoritare, ci se întâlnesc și în cele democratice. Un asemenea tip de lider din democrații este și Donald Trump care luptă împotriva constrângerilor instituționale spre deosebire de Xi Jinping și Putin care nu au nici o constrângere din partea instituțiilor. Totuși, instinctele lui Trump și

³ *Ibidem*, p. 20.

⁴ *Ibidem*, p. 9.

⁵ *Ibidem*, p. 9.

⁶ *Ibidem*, pp. 9-10.

Bolsonaro sau ale altora ca ei sunt foarte asemănătoare cu cele ale liderilor din statele autoritare. Venirea la putere a liderilor cu mână de fier în țările lumii a schimbat radical politica mondială întrucât astăzi suntem în fața celui mai puternic atac global împotriva valorilor democrațiilor liberale. Astfel, după ce-a de a doua conflagrație mondială, libertatea politică a progresat timp de șase decenii dar nu constant. În anul 1945 existau doar 12 democrații, iar în 2002 numărul acestora ajunsese la numărul record de 92⁷, grupul statelor democratice a rămas mai mare decât țările autocratice. Dar anul 2020 a reprezentat „*cel de-al 15-lea an consecutiv de declin al libertății globale*”⁸. După anul 2005 numărul statelor în care s-a micșorat libertatea a fost mai mare decât numărul țărilor în care s-au consolidat libertățile politice și civile. Lunga recesiune democratică s-a adâncit, iar ascensiunea liderilor cu mână de fier „s-a aflat în centrul acestui proces”⁹ deoarece stilul politic al liderului autoritar (de mână forte) a pus „instinctele acestuia deasupra legii și instituțiilor”¹⁰. Acum, liderii cu mână de fier acționează într-un mediu politic global diferit de acela al dictatorilor din perioada interbelică. Invadarea Ucrainei de către trupele lui Putin s-a transformat într-un război „prin procură” între Rusia și NATO în care aceasta din urmă „transferă armament avansat ucrainenilor”¹¹. De asemenea, a crescut și riscul unui război între Statele Unite și China, întrucât la mijlocul anului 2022 chinezii au desfășurat exerciții militare amenințătoare în apropierea Taiwanului.

În schimb, președintele american Joe Biden a promovat democrația într-o lume globalizată. El însă a devenit președinte în epoca liderilor de mână forte, când aceștia modelează politica globală, fiind purtați de un val de accente naționaliste, de conflicte care au devenit atât de puternice încât pun în pericol valorile liberale globale.

Presa chineză îl prezintă pe Joe Biden ca fiind un lider prea bătrân și slab, care conduce SUA aflate într-un declin continuu, în timp ce China este prezentată ca o putere în plină dezvoltare, condusă de un lider puternic.

Lucrarea aceasta încearcă să dea răspunsuri la trei întrebări despre epoca liderilor de mână forte și anume:

- (1) De când a început generalizarea tendinței autoritare?
- (2) Care ar fi principalele caracteristici ale acestei tendințe?
- (3) Care sunt cauzele acestei tendințe autoritare globale?

La sfârșitul anului 1999 și începutul anului 2000, Putin a preluat puterea în Federația Rusă și a devenit un simbol și o sursă de inspirație pentru noua generație de lideri autoritari care admiră naționalismul, folosirea forței (violentei) și disprețul față de instituțiile statului și cetățeni. Totuși, în primii ani de conducere a Rusiei, Vladimir Putin s-a prezentat ca fiind un partener de încredere în noua ordine mondială. Astfel, în iunie 2000

⁷ disponibil la <https://ourworldindata.org/>, accesat la 19.02.2024.

⁸ Gideon Rachman, *op. cit.*, p. 11.

⁹ *Ibidem*, p. 11.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Ibidem*.

Bill Clinton, după ce l-a întâlnit pe Putin, a declarat că președintele Putin este „pe deplin capabil să construiască o Rusie prosperă, puternică și să respecte libertatea, pluralismul și statul de drept”¹². Chiar și președintele George Bush, în anul 2001 a afirmat: „Am avut un dialog foarte bun. I-am simțit sufletul”¹³. Abia în anul 2007 Putin s-a demascat ca dușman al ordinii mondiale dominate de SUA la discursul său de la München în care a învinuit SUA pentru imperialism și apoi, în 2008, a atacat Georgia. După aceea, stilul politic agresiv al lui Vladimir Putin a devenit periculos comparativ cu pragmatismul pacifist al celorlalți lideri occidentali din epocă (Barack Obama, Angela Merkel etc.). Merkel l-a descris pe Putin ca pe un lider care utilizează mijloace din secolul al XIX-lea în scopul rezolvării problemelor din secolul XXI¹⁴.

Însă Putin, care a luat puterea în zorii mileniului trei, a fost încă de atunci vestitorul evenimentelor dramatice și tragice care au urmat.

În anul 2003, Recep Tayyip Erdogan a preluat puterea în Turcia, devenind prim ministru. La fel ca și Putin nu a adoptat stilul de mână de fier imediat căci Erdogan la început s-a prezentat ca un veritabil reformator liberal devenind însă din ce în ce mai autocratic, a întemnițat jurnaliștii și rivalii politici, a epurat armata, instanțele judecătorești dar și administrația publică și și-a construit un palat imens¹⁵.

Rusia și Turcia nu mai sunt niște superputeri, dar sunt state mari și puternice cu economii destul de mari ca să fie membre în G20.

Anul 2012, anul în care Xi Jinping a ajuns la putere în China, este cel în care epoca liderului autoritar s-a afirmat cu adevărat ca un fenomen global. Președintele Xi a creat o mașinărie enormă a propagandei care a creat cultul personalității. El a devenit conducător pe viață atunci când s-au înlăturat limitele mandatului prezidențial în anul 2018.

În India, în anul 2014 a ajuns la putere Narendra Modi care în anul 2002 a declanșat un pogrom antimusulman. El s-a autointitulat drept omul care poate să înfrunte pe dușmanii poporului din țară și străinătate. El a bombardat niște așa-zise baze teroriste din Pakistan în anul 2019. În campanie de realegere el a declarat: „când votați Lotusul nu apăsați un buton, ci apăsați pe trăgaci pentru a împușca teroriștii în piept”¹⁶.

Și în Uniunea Europeană, în anul 2015, stilul liderului cu mână de fier a obținut succes întrucât Viktor Orban - primul ministru autoritar al Ungariei - a condus o campanie pentru oprirea sosirii refugiaților din Orientul Mijlociu.

În Polonia, tot în anul 2015, partidul populist de dreapta condus de Jaroslav Kaczyński a câștigat alegerile prezidențiale.

¹² *Ibidem*, p. 13.

¹³ *Ibidem*, p. 13.

¹⁴ Brian Parkin, Rainer Buergin, „Merkel says Russia Risks Harm to itself with Nineteenth century Ways”, Bloomberg, 13 martie 2014

¹⁵ Gideon Rachman, *op. cit.*, p. 13.

¹⁶ *Ibidem*, p. 14.

Campania „Leave” (pentru referendumul Regatului Unit (UK) privind Brexitul) din 2016 condusă de Boris Johnson a făcut uz de pericolul imigrației mulsumane când a afirmat că Turcia era gata de a adera la UE și că urma să inunde UK cu emigranți.

Coordonatorul campaniei lui Donald Trump din 2016 - Steve Bannon - a declarat că a știut că Trump va ieși victorios în momentul în care britanicii au votat pentru Brexit.

Puterea economică a SUA a determinat ca alegerea lui Trump ca președinte să schimbe trendul politicii globale întărind și legitimând stilul de mână de fier și dând naștere unui nou val de lideri autoritari pe planetă.

În 2017, Mohamed bin Salman (MBS) a devenit liderul Arabiei Saudite și și-a făcut un profil global de lider autoritar. El a comandat asasinarea unui jurnalist disident dovedindu-și ticăloșia și impunitatea.

Chiar și în Brazilia în 2018 a fost ales un lider de mână forte în persoana lui Jair Bolsonaro denumit „Trump de la Tropice”. El a denunțat „corectitudinea politică”, globalismul, „presa știrilor false” și ONG-urile de mediu și s-a poziționat de partea deținătorilor de arme, a fermierilor, a evanghelicilor și a statului Israel¹⁷.

În Africa, în anul 2018, a fost ales lider al Etiopiei Abiy Ahmed care, în anul 2019 și 2020 a declanșat o campanie militară împotriva unor rebeli din provincia Tigray cu mii de morți și crime de război. El a fost la început declarat de Occident ca reformator liberal ca, apoi, după doi ani să se transforme într-un lider autocrat.

Este deci ceva tipic pentru analiștii occidentali de a confunda inițial liderii cu mână de fier cu niște reformatori liberali.

Așa, de exemplu, când Erdogan a preluat puterea în Turcia a fost considerat „un politician islamic care susține pluralismul democratic”¹⁸. La fel și președintele chinez Xi, despre care în 2013 se scria că „va stimula o renaștere a reformelor economice și, probabil, și o destindere politică”¹⁹, s-a dovedit ulterior a fi „un lup în piele de oaie”. Se naște întrebarea firească: de ce analiștii occidentali continuă să facă erori sau predicții naive? Probabil că este vorba de o combinație de încredere exagerată în puterea ideilor politice și economice liberale după victoria din Războiul Rece și de o confundare a dorințelor cu realitatea crudă. Ca urmare, analiștii occidentali au înțeles mai târziu că tendința globală este împotriva liberalismului. „Astfel, valorile liberale precum libertatea de exprimare, independența justiției și drepturile minorităților erau sub asediu în întreaga lume”²⁰. Această tendință negativă ne conduce la două întrebări esențiale: ce este de fapt politica de mână forte? și de ce oare este ea în ascensiune?

¹⁷ *Ibidem*, p. 15.

¹⁸ A Turkish Success Story, New York Times, 28 ianuarie 2004.

¹⁹ Gideon Rachman, *op. cit.*, p. 16.

²⁰ Freedom House, Freedom in the World 2020. A Leaderless Struggle for Democracy, disponibil la <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2020/leaderless-struggle-democracy>, accesat la 19.02.2024.

Faptul că suntem martorii unei epoci a liderului de mână forte este un argument care se pretează evident unei obiecții: este posibil ca să comparăm anumiți lideri aleși democratic precum Trump sau Modi cu autocrați nealeși precum Xi Jinping sau MBS??

Asemenea comparații nu trebuie tratate oricum, ci cu mare atenție, dar și cu un bun simț al proporțiilor. În plus aceste comparații sunt vitale, deci valabile. Liderii cu mână de fier pe care-i analizăm aici „fac parte dintr-un continuum”²¹.

La unul din capete se găsesc liderii autocrați necontestați cum ar fi liderul Chinei sau cel al Arabiei Saudite. La mijloc se situează președinții Putin sau Erdogan, care sunt încă supuși constrângerilor democratice (alegerile și libertatea limitată a presei), însă totodată ei au puterea de a-și întemnița adversarii și de a conduce țara mai multe decenii. În celălalt capăt sunt politicienii din statele care sunt adevărate democrații, dar care disprețuiesc normele democratice și care le erodează. Printre acești politicieni verși sunt: Trump, Orban, Băsescu, Modi, Bolsonaro.

Din această listă de lideri cu mână forte am exclus dictatorii lumii, adică tiranii precum Kim Jong-un și liderii brutali (Aleksandr Lucașenko din Belarus și Hun Sen din Cambodgia). Așadar, ne limităm la descrierea ascensiunii noii generații de lideri naționaliști și populiști care sunt caracterizați prin disprețul lor față de liberalism și prin utilizarea unor metode noi de conducere autoritară. De la începutul mileniului trei fenomenul liderului de mână forte a ajuns în aproape toate capitalele din lume: China, Rusia, SUA, India, capitalele din UE și America Latină etc.

Boris Johnson a fost un prim-ministru autoritar care a implementat Brexit-ul cu orice mijloace, a demis câțiva membri de frunte ai propriului partid și a prorogat activitatea Parlamentului, ceea ce a fost un act ilegal. Trump a spus că avea o afinitate cu Boris Johnson etichetându-l pe acesta din urmă drept un „Trump britanic” iar președintele Biden l-a numit pe Johnson „o clonă fizică și emoțională a lui Trump”. Evident, Brexit-ul susținut de Johnson a fost un act esențial contra liberalismului globalizat. Retorica și comportamentul liderilor de mână forte aleși democratic se suprapun perfect cu comportamentul autocraților. Numeroși analiști cu experiența sistemelor autocratice au tras semnalul de alarmă cu privire la Donald Trump, deoarece comportamentul acestuia amintea de Putin. În afară de Trump există și alte figuri autoritare în țările lumii cum ar fi Modi, Bolsonaro, Duterte și alții. Chiar și în statele care aveau lideri autoritari s-a produs o deplasare (derapare) spre stilul liderului cu mână de fier. Așa, de exemplu, Arabia Saudită și China deși nu au fost democrații, înainte de Xi Jinping și de MBS, conducerea acestora a fost mai democratică (mai colectivă), dar în ultimii ani în ambele țări s-a constatat un stil de lider cu mână de fier. Din cauza acestei deplasări internaționale spre politica de mână forte a devenit mai greu de a face diferența între statele democratice și cele autoritare. Președinții SUA au trasat o deosebire clară între „lumea

²¹ Gideon Rachman, *op. cit.*, p. 17.

liberă” și statele nedemocratice. Însă Trump a micșorat serios această diferență. Când i s-a relatat, în anul 2015, că Vladimir Putin, pe care îl laudase, asasinase ziariști și oponenți politici, Donald Trump a exclamat: „Cred că și țara noastră comite destule asasinat!”²² Apoi, venind vorba de Erdogan a adăugat: „Mă înțeleg foarte bine cu Erdogan. Cu cât sunt mai duri și mai răi, cu atât mai bine mă înțeleg cu ei”²³.

Trump nu a apărat presa liberă, ci a denunțat „presa știrilor false”. De asemenea, nu a apărat instanțele judecătorești independente, ci i-a denunțat pe judecători că sunt părtinitori când au emis decizii împotriva lui, ba chiar a făcut o încercare de răsturnare a rezultatului alegerilor prezidențiale din anul 2020 reclamând o fraudă. Violența verbală a lui Trump a fost adoptată și de alți lideri ai unor state democratice. Astfel, Netanyahu cât și Bolsonaro s-au plâns că „știrile false” și „statul paralel” acționează împotriva lor. Atunci când Netanyahu a pierdut alegerile în anul 2021, s-a plâns în stilul lui Donald Trump că este victima „celeia mai mari fraude electorale...”

Ștergerea liniei clare dintre conducerile sistemelor democratice și ale celor autoritare a reprezentat un obiectiv principal al liderilor de mână forte (autoritari) timp de câteva decenii.

Președintele Trump a fost dispus să spună: „și noi mințim, și noi ucidem, presa noastră este falsă, alegerile noastre sunt măsluite, tribunalele noastre sunt incorecte”²⁴.

Tipul de cult al personalității (de idolatrie) ca cel al lui Xi este mai ușor de reprodus într-o dictatură ca cea a lui Kim. Însă, din nefericire, cultul personalității este la modă și în statele semidemocratice și cele democratice.

În India campaniile electorale s-au focalizat pe Modi și pe caracteristicile sale de înțelepciune, de forță și moralitate personală. „Din mai 2014, vastele resurse ale statului au fost utilizate pentru a face din prim-ministru chipul fiecărui program, fiecărei reclame, fiecărui poster. Modi este India, India este Modi”²⁵.

În Rusia și Turcia au fost adoptate amendamente constituționale care permit lui Putin și lui Erdogan să rămână decenii la rând la conducerea statelor. În Japonia și Israel primii miniștri Shinzo Abe și Benjamin Netanyahu au stabilit noi recorduri de longevitate în fruntea statului.

O altă caracteristică comună a cultului personalității este contopirea intereselor liderului cu mână de fier cu cele ale statului. Astfel, membri de familie ai liderului sunt numiți în poziții-cheie în guvern. Erdogan și-a numit ginerele în funcția de ministru de finanțe. În Brazilia, Bolsonaro și-a

²² „Trump defends Putin killing journalists”, Daily Beast, 13 aprilie 2007, disponibil la <https://www.thedailybeast.com/cheats/2015/12/18/trump-defends-putin-u-s-kills-too>, accesat la 20.02.2024.

²³ Gideon Rachman, *op. cit.*, p. 18.

²⁴ *Ibidem*, p. 19.

²⁵ Ramachandra Guha, „Modi Personality Cult Runs Contrary to BJP’S Own Objections to Worship of Individuals”, 2 august 2020, disponibil la <https://scroll.in/article/969215/ram-guha-modi-personality-cult-runs-contrary-to-bjps-own-objections-to-worship-of-individuals>, accesat la 20.02.2024.

numit cei trei fii drept locțiitori și purtători de cuvânt. În România, Traian Băsescu, și-a plasat fiica, Elena Băsescu, în postul de europarlamentar. În Filipine, candidatul lui Duterte pentru a-l înlocui ca președinte a fost propria sa fiică, Sara. În UK, Boris Johnson și-a desemnat fratele, Jo, în cabinet și apoi în Camera Lorzilor²⁶. Un alt aspect comun al liderilor de mână forte este că aceștia consideră că instituțiile și legea stau în calea a ceea ce este necesar de făcut.

Aceasta este o tendință a comportării liderilor autoritari întâlnită nu numai în democrații, ci și în autocrații. În China, înaintea venirii la putere a lui Xi Jinping, liberalii chinezi insistau să se confere instanțelor judecătorești o independență pronunțată față de conducerea Partidului Comunist, dar Xi a respins această idee progresistă și a susținut dominația comuniștilor aflați la putere declarând că „nu trebuie să urmăm niciodată calea constituționalismului, separării puterilor statului sau independenței judiciare din Occident”²⁷.

În Occident, independența judiciară a fost atacată de noua generație de lideri autoritari. Printre primele măsuri ale guvernelor polonez și ungar, conduse de Jaroslav Kaczynski și Viktor Orbán, au fost modificarea aranjamentelor constituționale pentru a pune instanțele judecătorești sub propriul control. La fel a procedat și Traian Băsescu în România care a folosit instanțele judecătorești pentru a arunca în pușcării oponenții politici și jurnaliști. În Marea Britanie unde Curtea Supremă a Regatului Unit a luat decizii contra guvernului în problemele legate de Brexit, judecătorii acestei Curți au fost înfierăți în Daily Mail, care l-a susținut pe Boris Johnson, ca „dușmani ai poporului”. Președintele Donald Trump al SUA a declarat: „Când cineva este președintele SUA, autoritatea sa este totală”²⁸.

Pentru un lider cu mână de fier, cum a fost și Traian Băsescu, legea nu a fost ceva ce trebuia respectat, ci o armă politică care trebuia utilizată împotriva adversarilor.

Întemnițarea opoziților politici a devenit în mileniul trei o practică obișnuită. Așa, de pildă, președintele Vladimir Putin a ordonat judecarea și condamnarea oligarhului Mihail Hodorovski, iar Traian Băsescu a ordonat arestarea lui Voiculescu.

În China președintele Xi a declanșat o campanie anticorupție pentru arestarea și încarcerarea a unui milion de cetățeni. Împotriva opoziției din Hong Kong a ordonat arestarea liderilor mișcării democratice. Și în Filipine senatoarea Leila de Lima a fost arestată pentru că a îndrăznit să investigheze implicarea lui Rodrigo Duterte în echipele morții. În Arabia Saudită, MBS a ordonat declanșarea unei cruciade anticorupție în scopul înspăimântării elitei țării care a fost arestată și forțată să semneze cedarea unei părți din avere.

²⁶ Gideon Rachman, *op. cit.*, pp. 20-21.

²⁷ Charlotte Gao, „Xi: China Must Never Adopt Constitutionalism”, *The Diplomat*, 19 februarie 2019.

²⁸ Video Reuters, 14 aprilie 2020.

Donald Trump, la alegerile din 2016 referindu-se la Hillary Clinton a zis: „Închideți-o!”. În cei zece ani răi aflat la putere, Traian Băsescu a numit persoane loiale în instanțele judecătorești. La fel a încercat să facă și Donald Trump în Statele Unite.

În Filipine, Duterte a umplut Curtea Supremă cu judecătorii săi care ascultau și executau ordinele sale.

În Turcia, Erdogan a epurat 4000 de judecători după declanșarea stării de urgență în anul 2016.

Deci, liderii de mână forte controlează instanțele judecătorești și sunt iritați de instituțiile independente, inclusiv de mass-media care le-ar putea controla sau contesta autoritatea lor. De aceea, presa este o țintă a acestor lideri, la fel cum sunt și instituțiile de stat (serviciile de informații, ministerul de interne etc.). Prin urmare, liderii autoritari contestă puterea judecătorească și chiar democrația electivă. Astfel, când Trump a încercat să conteste rezultatele alegerilor prezidențiale în 2020, natura antidemocratică a politicilor acestuia a devenit foarte clară. La fel și președintele Erdogan a declarat cu nonșalanță: „*Democrația este precum un tramvai cu care mergi până când ajungi la destinație*”²⁹.

Se poate spune că liderii de mână forte disprețuiesc instituțiile, dar „iubesc oamenii”, cu alte cuvinte ei „pretind că au o înțelegere intuitivă și simpatie față de oamenii obișnuiți”³⁰. de fapt chiar acesta ar fi motivul pentru care fenomenul mâinii forte (de fier) este legat de populism (stilul de politică care disprețuiește elitele și experții și divinizează înțelepciunea și instinctele omului din popor).

Populismul este la rândul său legat de un anumit stil al argumentației politice, recunoscut sub denumirea de „simplism”³¹. Se înțelege de aici că „soluțiile simple la probleme complexe care sunt zădărnicate de forțe infame” ar fi lozinca liderului autoritar³².

Liderii autoritari consideră că întrucât soluțiile la problemele complexe sunt evidente, aceia care zădărnicesc aceste soluții simple sunt stupizi sau malefici, iar când soluțiile simple se împotmolesc ei promit să dărâme barierele legale pentru a îndeplini voința poporului.

Așa, de exemplu, Boris Johnson a exclamat: „*Implementați Brexit-ul!*”, iar Donald Trump a dat verdictul: „*Construiți zidul!*”, iată două soluții simple găsite și pronunțate de doi lideri de mână forte.

Boris Johnson a considerat că „statul paralel” britanic a conspirat pentru a dejuca Brexit-ul. „Statul paralel” reprezintă conceptul familiar și în Turcia înainte de a fi adoptat de Trump, de Bolsonaro, de Netanyahu și apoi de alții.

O altă țintă preferată de liderii autoritari sunt străinii obscuri care ar complota împotriva națiunii. Așa, de exemplu, presa chineză a lui Xi avertizează cetățenii să se păzească de comploturile occidentale care vor să

²⁹ The Economist, „Getting Off the Train”, 6 februarie 2016.

³⁰ Gideon Rachman, *op. cit.*, p. 22.

³¹ *Ibidem*, p. 22.

³² *Ibidem*, p. 23.

divizeze și să distrugă țara. Mulți lideri autoritari și-au utilizat puterea politică pentru a se îmbogăți pe ei și familiile lor.

Trump a divizat electoratul american după criterii de educație pierzând voturile absolvenților universitari și câștigând 80% din voturile celor fără studii universitare; la fel a procedat și Traian Băsescu în România prin divizarea populației și învrăjbirea cetățenilor.

Liderii autoritari sunt naționaliști; ei promet să conducă cu mână de fier pentru a readuce prosperitatea și a face SUA, Rusia, UK etc. „din nou măreață”, sau cum zicea Xi: „marea reînnoire a poporului chinez”. Liderii autoritari s-au exprimat împotriva consensului liberal ca urmare a crizei liberalismului, care este multidimensională (economică, socială, tehnologică și geopolitică).

Populiștii au etichetat elita ca fiind coruptă și egoistă și sistemul ca fiind măsluit împotriva cetățenilor cinstiți și au contribuit la dorința unei cereri pentru apariția unui personaj (lider) de mână forte care să lupte împotriva elitelor globaliste corupte și să apere cetățenii obișnuiți. Liderul cu mână de fier creează noi ziduri: „marele și frumosul zid” al lui Trump, zidul lui Viktor Orban împotriva refugiaților sirieni, zidul lui Netanyahu de separare a Israelului de teritoriile palestiniene etc.

Disponibilitatea de a trata cu duritate grupurile de străini, de migranți, de musulmani etc. este o parte din atracția liderilor autoritari. Aceștia apelează la Twitter și Facebook care au rolul de a submina rolul tradițional al presei și a întreba utilizatorii dacă le place sau nu o postare, ceea ce nu are nici o legătură cu adevărul căci postarea apelează doar la emoție și loialitate și nu la rațiune. Aceste postări sunt ideale pentru tipul de comunicări favorizate de liderii cu mână de fier - afirmațiile puțin credibile fac apel la emoții și sunt repede partajate de adepți înainte de a putea fi verificate.

Astăzi naționalismul și populismul asiatic sunt generate de așteptările tot mai mari (căci puterile asiatice sunt în ascensiune), iar naționalismul occidental e generat de speranțele năruite. Însă rezultatul politic este uimitor de similar - este apelul (speranța) de a face țara „din nou măreață”. Aceasta este de fapt lozinca preferată a liderilor de mână forte.

BIBLIOGRAFIE

- GAO C., „Xi:China Must Never Adopt Constitutionalism”, *The Diplomat*, 19 februarie 2019;
- GUHA R., „Modi Personality Cult Runs Contrary to BJP’S Own Objections to Worship of Individuals”, 2 august 2020, disponibil la <https://scroll.in/article/969215/ram-guha-modi-personality-cult-runs-contrary-to-bjps-own-objections-to-worship-of-individuals>;

PARKIN B., BUERGIN R., „Merkel says Russia Risks Harm to itself with Nineteenth century Ways”, Bloomberg, 13 martie;
RACHMAN G., „Epoca liderului cu mână de fier”, Editura Polirom, 2023;
A Turkish Success Story, New York Times, 28 ianuarie 2004;
Freedom House, Freedom in the World 2020. A Leaderless Struggle for Democracy, disponibil la <https://freedomhouse.org/report/-freedom-world/2020/leaderless-struggle-democracy>;
„Trump defends Putin killing journalists”, Daily Beast, 13 aprilie 2007, disponibil la <https://www.thedailybeast.com/cheats/2015/12/-18/trump-defends-putin-u-s-kills-too>;
The Economist, „Getting Off the Train”, 6 februarie 2016.

